

تأثیر تعزیه

و موسیقی دستگاهی بر یکدیگر

تعزیه از موسیقی دستگاهی ایران بهره بسیاری برده و تقریباً تمام گوشه‌های موسیقی دستگاهی در تعزیه اجرا شده، لیکن در دوره‌هایی تعزیه ناچی موسیقی دستگاهی ایران بوده است.

یکی از مهم‌ترین تأثیرات حفظ موسیقی دستگاهی در لوای موسیقی تعزیه است، چنان که موسیقی دستگاهی در طول تاریخ حیاتش با ممنوعیت فراوان روبه‌رو بوده و برای سال‌ها تنها در پوشش تعزیه، امکان حیات موسیقی دستگاهی وجود داشت. هنرمندان و منابع مشترک هر دو گونه موسیقی در تأثیرپذیری از عروض شعر فارسی منجر به ورود ملودی‌های گوناگون از دو حوزه به یکدیگر نیز می‌شود.

نام گوشه‌های ردیف دستگاهی بیانگر رسوخ موسیقی تعزیه در این موسیقی است. برای نمونه گوشه‌های مولف همایون (اشاره به مولف‌خوان در مقابل مخالف‌خوان به معنای شبیه‌خوانی نقش اولیلا... و اصحاب ایشان) رجز چهارگاه (اشاره به رجزخوانی اشقا در مقابل اولیا) راک عبدا... در ماهر که به تعبیر خالقی و عبدا... مستوفی منحصر به شبیه‌خوانی عبدا... بن حسن است.

تعزیه به چند مکتب تقسیم‌بندی می‌شود: تبریز، اصفهان و تهران که در آن گوشه‌های رجز، پهلوئی و مخلوق اچرامی‌شود. موسیقی مذهبی ایران همانند سایر پدیده‌های فرهنگی بومی علاوه بر قدمت و پیشینه آن و ضمن ارتباط عمیق و گسترده با سایر مظاهر فرهنگی، از تنوع، پویایی و مبنای زیباشناسی فرهنگ سنتی نیز بهره‌مند است و نمونه‌های مختلف آن از جمله موارد مهم در شناخت فرهنگ شنیداری مردم است. فرم‌های مختلف از تلخیص و گزینش گوشه‌ها و نغمات در شکل‌های مختلف و تغییر در برخی حالات آنها جهت تطبیق با حس تعزیه، حاکی از نقش گسترده موسیقی سنتی ایران در آوازه‌ها و الحان تعزیه است. به طور نمونه ردیابی بیات ترک، شور و دشتی در بیشتر مجالس تعزیه دیده می‌شود. حال این‌که همایون و راست پنجگاه تنها در تعداد معدودی از آوازهای تعزیه شنیده می‌شود.

علاوه بر استفاده از موسیقی ردیفی، گستره‌ای از الحان موسیقی مقامی و نواحی از جمله بختیاری، بیدگانی، غربتی، سرکوهی، دشتستانی و فاذخوانی و مجموعه‌ای از تصانیف و ترانه‌ها با مایگی شوشتری در تعزیه استفاده می‌شود. در شمال کشور، نغمه‌های بومی همچون گیلکی، امیری، دیلمانی و حقانی و در سمنان نیز دو آواز بومی این منطقه (حقانی و سرکوبری) در مجالس تعزیه مورد استفاده قرار می‌گیرد. از ابتدای شکل‌گیری هنر تعزیه، چارچوب اصلی موسیقی آن متکی بر موسیقی دستگاهی ایران بوده و خوش‌آوازی‌ترین و قوی‌ترین هنرمندان کشور، اولین اجراکنندگان تعزیه بوده‌اند. پیش از آن‌که تعزیه از شگردهای نمایشی بهره ببرد، مضامین آن به صورت شعر و آواز بیان می‌شد. آگاهی این هنرمندان زیده بر موسیقی ردیفی و بهره‌گیری مستمر از این‌گونه نغمات در مجالس تعزیه، هویت و ساختار موسیقی تعزیه را پایه‌ریزی کرد. در اواسط دوره قاجار و با گردهم آمدن هنرمندان در تهران و هم‌زمان با شکوفایی تعزیه شاهد حضور تعزیه‌خوانان تانکون هستیم.

شادروان استاد صبا در این مورد می‌گوید: بهترین جوانانی که صدای خوب داشتند از کوچکی نذر می‌کردند که در تعزیه شرکت کنند و در ماه‌های محرم و صفر همگی جمع شده تحت تعلیم معین البکاء که شخص وارد و عالمی بود، تربیت می‌شدند. این بهترین موسیقی بود که قطعات منطبق با موضوع می‌شد و هر فردی مطالبش را با شعر و آهنگ رسا می‌خواند. ناگفته نماند که تانکون تعزیه بوده که موسیقی ما را حفظ کرده است.

شادروان روح... خالقی نیز می‌گوید: اهمیت یافتن مقام تعزیه، یکی از موجبات حفظ نغمات ملی به‌شمار می‌آمده و مخصوصاً نقش بزرگی را در تربیت آوازخوان‌ها به‌عهده گرفته، چنان‌که بهترین خوانندگان ما، در مکتب تعزیه پرورش یافته‌اند.

خبر

برگزیدگان اولیه فصل یازدهم پروژه چهارفصل تئاتر ایران با عنوان «تئاتر و جامعه سالم» معرفی شدند.

ایوب آقاخانی، طراح و مدیر پروژه ملی جامع آموزشی چهارفصل تئاتر ایران با تمرکز بر آموزش نمایشنامه‌نویسی به علاقه‌مندان خارج از پایتخت، از تجمیع آرای اعضای هیأت علمی فصل یازدهم پروژه با عنوان تئاتر و جامعه سالم و اعلام برگزیدگان اولیه این فصل خبر داد.

برگزیدگان «چهارفصل تئاتر ایران»

برگزیدگان اولیه فصل یازدهم عبارتند از: فرهاد ارشاد؛ دو قدم مانده به صبح (فارس)، مصطفی جعفری خوزانی؛ دشمنان مردم (اصفهان)، عدالت فرانزه؛ هم‌خانه (اردبیل)، امیرحسین طاهری؛ کافه ری را (کرمان)، مجتبی حیدری؛ شکار گراز (بوشهر)، حامد مهینپنج جوش شیرین (بوشهر)، هلن بهرام؛ مکاشفه شب پلدا (البرز).

برگزیدگان این فصل تا بیست و یکم مرداد مهلت دارند نسخه

اولیه نمایشنامه خود را به دفتر مطالعات و پژوهش‌های مرکز هنرهای نمایشی حوزه هنری به‌عنوان دبیرخانه این پروژه ارسال دارند. نامبردگان همچون دوره‌های پیشین، می‌توانند آثار خود را به نشانی الکترونیکی ۴fast.drama@gmail.com ارسال کنند. برگزیدگان ادوار قبلی در نوبت چاپ نشر سوره مهر در قالب مجلدات بعدی مجموعه کتاب‌های «فصل سفید» قرار دارند.

سید جلال‌الدین محمدیان، چهره پیشکسوت موسیقی ایرانی در گفت‌وگو با جام جم:

تعزیه زندگی هنری ام‌را ساخت

سیدجلال‌الدین محمدیان، همان خواننده و آهنگسازی است که قطعات «باز هوای وطنم آرزوست» و «مردان خدا» را در بحبوحه جنگ تحمیلی خواند و خاطرات یک نسل را ساخت. او سال ۱۳۲۷ در کرمانشاه متولد شد و از جوانی با تشویق سیدامیرا... کاتهِکبودی با گروه تنبورنوازان همکاری کرد و پس از پخته شدن مدایش، در سال ۱۳۵۱ فعالیت رسمی و هنری خود را در فرهنگ و هنر کرمانشاه شروع کرد و در سال ۱۳۵۵ به تهران آمد و برای این که بهتر بتواند گوشه‌ها و ردیف‌های موسیقی اصیل ایران را فرا گیرد، در مکتب صبا شاگرد محمدرضا شجریان شد. او سپس به مدت سه سال از اصغر بهاری، ساز و ردیف‌های آواز ایران را یاد گرفت. محمدیان در سال ۱۳۵۸ همکاری خود را با مرکز حفظ و اشاعه موسیقی آغاز و آهنگ «هوای وطن» با ارکستر تنبور شمس و مظهر انوار را با ارکستر رادیو ایران اجرا کرد. او در سال ۱۳۵۸ با گروه تنبورنوازان، کنسرتی در تالار وحدت به مدت پنج روز اجرا کرد که آهنگ «باز هوای وطنم آرزوست» مورد توجه همه قرار گرفت و در سال ۶۶ قطعه «مردان خدا» در بخش موسیقی مذهبی و عرفانی برنده جشنواره موسیقی فجر شد. شروع روزهای محرم و همچنین برگزاری بزرگداشت این خواننده در تالار وحدت و اهدای نشان درجه یک هنری به او، بهانه‌ای برای گفت‌وگو با او شد. محمدیان در این گفت‌وگو

اِذمان کرد که تعزیه، نقش پررنگی در زندگی‌اش از کودکی تا بزرگسالی برای

ادامه مسیر خوانندگی داشته است.

سرسین بختیاری گروه فرهنگ و هنر

و پدرم هم گاهی می‌رفت وسط گود، هم ورزش

می‌کرد و هم می‌خواند: «برو ای طیبیم از سر

که خبر ز سر ندارم/ به خدا رها کنم جان که ز جان خبر ندارم». یاد می‌آید در آن زمان مرشد مرادی-که- یک یزد آمده بود- یک واکمن همراه خود آورده بود و صدای خواندن پدرم را ضبط و بعد در تهران شعرش را تغییر داد و همان «نام علی بیجا میر» را خواند و همین قطعه موجب معروفیتش شد. بنابراین، ریشه موسیقی ما به خصوص مکتب کرمانشاه خیلی عمیق است و انواع موسیقی‌های مختلف از قبیل از مکتب کرمانشاه نیست. من تمام موسیقی‌های، غزل‌خوانی، نقالی و نواخوانی (همان تعزیه) را داریم؛ (حسینم ای عزاداران، به دل داغ پسر دارم، در این دریای خون افتاده من یکتا گهر دارم، کجا افتادی از زین یوسف گلگون قباب من، به‌گوش‌ غرقه خون بابا نمی‌آید صدای من». نقال‌ها معمولاً نمی‌توانند این شعر را نقالی کنند. تمام این موسیقی‌ها این گونه در ذهن‌مان ثبت می‌شد. من ۳۰۰ قطعه از این تعزیه‌ها

برش

خاطره‌ای از تأثیر آهنگ «باز هوای وطنم آرزوست»

من از محل کارم واقع در جوادیه پیاده نزدیک میدان حر و ارگ بودم و یک نفر یک سیم انتحاری دور گردنم پیچید و چون معلم ورزش بودم و حرکات ورزشی می‌دانستم، او نتوانست به مقصودش که سوءقصد به جانم داشت، برسد. بعد که به کلاترتی رفتم، تا علت این کار را از پسر سوءقصدکننده پرسیم، گفت این شعر «باز هوای وطنم آرزوست» موجب تهییج پدرم برای بازگشت به ایران شد که در نهایت به عنوان ضدانقلاب به دار آویخته شد. برای همین به جان من سوءقصد کرد. بنابراین موسیقی تا این حد می‌تواند روی ذهن مردم تأثیر بگذارد.

موسیقی «باز‌هوای

وطنم، وطنم آرزوست» حالت

عرفانی داشت وباب طبع همه نوع طیفی بود.

زمانی که انقلاب شد، سال ۸۷ دوباره سراغم آمدند و گفتند شما می‌توانید به موسیقی کشور خدمت کنید و دوباره این آهنگ را خواندم و گل کرد. در آن زمان اتفاقات عجیبی افتاد که موجب شد از موسیقی دور شوم و عهد‌کردم دیگر نخوانم و سال ۱۶۶از اداره آموزشی اصیلی متشکل از سازه‌های تاری، نر وعود دارد. فکر می‌کنید چه اتفاقی افتاد که قطعه «باز هوای وطنم، وطنم آرزوست» و «مردان خدا» در ذهن مردم جا افتاد و ماندگار شد؟ در مسیر خواننده حرفه‌ای شدن، مدتی خدمت اساتیدی مانند اصغر بهاری، محمود کریمی و شجریان موسیقی یاد گرفتم و سال ۵۶ جشنی به نام فرهنگ و مردم وجود داشت و ما در این سال به اصفهان رفتم و آنجا این قطعه را خواندم.

رساند و گفت سید جلال را ببوس.

در حال حاضر مشغول به چه کاری

هستید؟

در حال حاضر مشغول ضبط ۳۰۰ قطعه موسیقی هستم که تعدادی تعزیه و تعدادی هم موسیقی فاخر است. حدود ۸۰ اثر آن تا به حال مربوط به اشعار حافظ می‌شود و بعضی حالت نظم و نثر دارد که به‌طور رسمی ضبط شده است؛ یعنی این آثار از قبل ساخته شده و فقط تنظیم آن را انجام می‌دهم. این قطعات موسیقی از آقایان بهروزنیا، کلهر، عزیزی و... است و شرکت آوای بیستون در این کارها نیز دخیل هستند. همچنین ۱۵ قطعه از این موسیقی‌ها را آقای میرزاده که حالا فوت شدند، با کمانچه و سه‌تار ضبط کرده و اکثر آثار تعزیه همراه با موسیقی است. بنابراین ریشه ۹۹ درصد موسیقی‌های ایرانی تعزیه است.

رویداد

اعلام آمار مجوزهای

۳ ماه نخست موسیقی

آمار مجوزهای صادره دفتر موسیقی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در حوزه اجراهای صحنه‌ای، آلبوم و تک‌آهنگ طی سه ماه نخست سال ۱۴۰۲ اعلام شد.

براساس اعلام دفتر موسیقی، طی

این مدت ۲۹۲ اجرای صحنه‌ای مجوز دریافت کرده و تعداد دفعات این

برنامه‌ها به ۷۷۶ نوبت اجرا در کشور رسیده است. همچنین در مدت یاد شده ۷۰ آلبوم موسیقی مجوز گرفته‌اند و برای ۹۴۰ تک آهنگ و سه آلبوم تصویری موسیقی نیز در این مدت از دفتر موسیقی مجوز انتشار صادر شده است. حضور رسمی دو گروه موسیقی ایرانی در خارج از کشور و همچنین صدور مجوز انتشار ۴۲ کتاب گویا و از دیگر اقدامات دفتر موسیقی در سه ماهه نخست امسال بوده است.

خاطر نشان می‌شود در مدت مذکور در بخش تأسیس و تمدید مجوز مراکز تولید و تکثیر آثار صوتی و تصویری و همچنین استودیوهای صدا برداری ۱۸ مجوز صادر شده است.

جشنواره

معرفی دبیر جشنواره

موسیقی فجر

با صدور احکامی از سوی محمود سالاری، معاون امور هنری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، اعضای شورای سیاست‌گذاری سی و نهمین جشنواره موسیقی فجر، در احکامی استاد و رئیس شورای سیاست‌گذاری سی‌ونهمین جشنواره موسیقی فجر، در احکامی استاد شاهین فرهت، استاد سیدمحمد میرزمانی، استاد هادی آرم، استاد محمدعلی مرآتی، استاد رضا مهدوی و دکتر محمد ا...یاری فومنی (مدیرکل دفتر موسیقی) را به عنوان اعضای شورای سیاست‌گذاری این دوره از جشنواره موسیقی فجر منصوب کرد. همچنین با هماهنگی شورای سیاست‌گذاری که وظیفه طراحی چارچوب‌های اصلی جشنواره را بر عهده دارد، با حکم معاون امور هنری، رضا مهدوی به عنوان دبیر این دوره از جشنواره منصوب شد. رضامهدوی نوازنده، مدرس دانشگاه، پژوهشگر، منتقد، برنامه‌ساز رادیو و تلویزیون و مولف در عرصه موسیقی ایرانی، چهره‌ای شناخته‌شده است که سوابق مدیریتی در هنرستان موسیقی، دانشگاه سوره، علمی- کاربردی، مرکز موسیقی حوزه هنری و سردبیری مجله و کتاب فصل مقام موسیقایی را در کارنامه خود دارد.

قاب

یادی از خالق

«دایه دایه وقته جنگه»

۲۷ تیرماه سالروز درگذشت خواننده مطرح موسیقی لرستان یعنی رضا سقایی است که بیشتر مردم او را با ترانه «دایه دایه وقت جنگه» می‌شناسند؛ اثری مطرح در تاریخ موسیقی نواحی ایران، که در فهرست میراث فرهنگی ناملموس ملی ایران و نیز در فهرست آثار فاخر موسیقی ایران ثبت شده است.

سقایی که پس از انقلاب سه آلبوم «قدم خیر»، «تنگن» و «موتورچی» را منتشر کرده بود، سال ۶۶ بر اثر بمباران شهر ازنا تارهای موتی‌اش آسیب دید و این پایان خوانندگی او بود.

امروز «دایه دایه» به عنوان یکی از ۱۰۰ تصنیف برتر ایرانی شناخته می‌شود.